

BORIS ZDERCIUC

(1918—1994)

Ne-a părăsit pentru totdeauna unul dintre cei mai mari muzeografi-etnologi pe care țara noastră i-a avut — BORIS ZDERCIUC. Era un foarte bun specialist în sociologie, psihologie și pedagogie dar, mai întâi de toate, a fost un iubitor pasionat al muzeografiei etnografice. Acesteia i s-a dăruit cu credința nestrămutată că prin ea poate slui cu profund temei mai buna cunoaștere a forței creatoare a popoului român, marele său talent și inventivitatea sa, credința și cultura-i milenară.

BORIS ZDERCIUC s-a născut la 24 iulie 1918, în localitatea Chiselița-Nouă, jud. Hotin (azi Regiunea Cernăuți, Republica Ucraina). Școala primară a urmat-o în comuna natală iar studiile secundare la Iași. În anul 1945, după ce a fost combatant în cel de-al doilea război mondial, s-a înscris la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj-Napoca, specialitatea sociologie. După absolvirea facultății a fost oprit ca asistent universitar la Catedra de etnografie și folclor. Devine apoi, pentru scurt timp, referent științific al Institutului de Lingvistică din Cluj-Napoca. Între anii 1953—1968, funcționează ca Șef de secție la Muzeul Satului din București. În paralel, este cercetător științific (cu jumătate de normă) la Institutul de Istoria Artei iar între 1964—1966 (tot cu o jumătate de normă), redactor — șef de rubrică la nou înființata „Revistă a Muzeelor”. În perioada 1969—1975, a fost cercetător științific principal la Institutul de Psihologie al Academiei Române iar, apoi, până la pensionare (anul 1980), cercetător științific principal la Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice.

În domeniul muzeografiei, BORIS ZDERCIUC a contribuit direct la structurarea mai multor muzee, printre care: Muzeul Civilizației Populare Tradiționale „ASTRA” — Sibiu, Muzeul Pomiculturii și Viticulturii — Golești — Argeș, Muzeul Etnografic în Aer Liber de la Bujoreni — Vâlcea, Secția în aer liber de la Complexul Muzeal Bran — Brașov, Muzeul în Aer Liber de pe Dealul Florilor — Baia Mare, Secția de etnografie și artă populară a Muzeului „Unirii” — Alba Iulia etc.

La Muzeul Satului, al cărui angajat a fost timp de 15 ani, a făcut un număr impresionant de cercetări, identificări, transferări, reconstruiri de monumente populare. Este suficient, în acest scop, să amintim: Gospodăria din Ciuc — Sângeorgiu (jud. Harghita), Gospodăria din Audia — Hangu (jud. Bacău); Gospodăria Dumitra (jud. Alba); Casa și Biserica de lemn din Râpciuni (jud. Bacău); Atelierul de fier din Vârzarii de Jos (jud. Bihor); Gospodăria din Voitin (jud. Suceava); Gospodăria din Berbești (jud. Maramureș); Oloinița cu berbece din satul Bădeuți (jud. Suceava);

Piua pentru zdrobit semințe din Rășinari (jud. Sibiu); Piua de pânură din Fenești (jud. Hunedoara) etc.

BORIS ZDERCIUC a întreprins cercetări de teren atât pentru studierea fenomenelor etnografice cât și pentru completarea patrimoniului unor muzee în aer liber. Astfel, pașii l-au purtat în Maramureș (1953—1954, 1957, 1962—1963, 1966), Oaș (1954, 1959), Satu Mare și Zona Codru (1962), Câmpia Transilvaniei (1959—1960), Mărginimea Sibiului (1954—1955, 1957, 1959), Țara Hațegului (1955), Bihor (1953), Zona Năsăud (1953), Țara Oltului (1954—1955), Harghita (1956); Valea Ampoiului (1963); Zona Crișului Alb (1964—1966); Zona Horezu (1955, 1957); Zona Drăgășani (1955, 1959); Valea Topologului (1955—1956); Valea Bistriței moldovenești (1957—1959); Nordul Moldovei (1960—1961) etc. Ca angajat al Institutului de Psihologie și al Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice a efectuat cercetări pe Valea Teleajenului, Țara Oltului și pe aproape întreg teritoriul României în vederea alcătuirii „Atlasului Etnografic al României”.

Pentru meritele sale științifice și pasiunea cu care se dăruia muncii a fost cooptat ca membru în Comisia de Folclor a Academiei Române; a făcut parte din Comitetul de coordonare al „Atlasului Etnografic al României”; a fost numit responsabil al „Buletinului Atlasului Etnografic al României”; a făcut parte din nenumărate comisii de etnografie și artă populară consacrate unor manifestări de profil.

BORIS ZDERCIUC a întreprins călătorii de studii și schimburi de experiență în Cehoslovacia, Franța, Polonia și Bulgaria.

Apreciindu-i-se întreaga activitate legată de dezvoltarea rețelei muzeale, în anul 1991, i s-a acordat premiul Fundației Atheneum. Este un premiu care l-a bucurat într-un moment când boala și suferința pusese stăpânire pe trupul său.

S-ar putea spune, de către unii etnografi, că BORIS ZDERCIUC nu a lăsat în urma sa, la nivelul de cunoștiințe pe care îl poseda, foarte multe lucrări și studii. Este o părere total greșită. BORIS ZDERCIUC a scris foarte mult dar materialele le-a publicat în diverse reviste și periodice neurmărind, în mod expres, realizarea unor volume personale așa cum se întâmplă cu alți specialiști. Dacă ne este permis să ne exprimăm așa, BORIS ZDERCIUC „s-a risipit” în multe acțiuni, slujind momentul cu gândul la viitorul muzeelor și nu al modului cum îl va judeca posteritatea. Și, apoi, cercetarea, demontarea și reconstituirea unei gospodării țărănești într-un muzeu în aer liber sau achiziționarea de piese care

să completeze patrimoniul unei secții sau instituție muzeală, nu pot fi socotite adevărate tomuri de studii? Toate acestea rămân în patrimoniul cultural național, sunt văzute de milioane de oameni atât din țară cât și din străinătate, reprezintă „tomuri” palpabile la care au acces și se bucură de ele cu mult mai mulți decât volumele aflate pe rafturile unor biblioteci de specialitate. Este păcat că în muzeele noastre etnografice în aer liber în prezentarea aflată la intrarea oricărei gospodării sau monument de arhitectură, pe lângă datele istorice și caracteristicile tehnice nu se menționează numele celui care a descoperit obiectivul respectiv, l-a cercetat și l-a adus în muzeu pentru păstrare. Astfel, mulți muzeografi nu ar mai fi niște anonimi lucrători în muzee ci cercetători-specialiști cu o „operă” palpabilă.

În încheierea fiecărei evocări-necrolog se invocă celui dispărut un anumit lucru. Noi vom spune:

BORIS ZDERCIUC, ești și vei rămâne cu noi, vei fi prezent pe toate aleele, în toate casele și construcțiile muzeelor etnografice în aer liber la realizarea cărora ai contribuit!

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Tilișca, un sat din Mărginimea Sibiului, București, 1963;

Covorul maramureșean, Ed. „Minerva”, 1963;

Arta populară din România, (în colaborare), Ed. „Meridiane”, 1964;

Crestături în lemn în arta populară românească (în colaborare), Ed. „Meridiane”, 1967;

Aspecte de arhitectură populară din comuna Ieud, raionul Vișeu, regiunea Baia Mare, în „Studii și Comunicări de Istoria Artei” (SCIA), anul II, nr. 1—2/1955;

Contribuții la studiul scoartelor maramureșene, în „SCIA”, anul III, nr. 2/1959;

Über die wissenschaftliche Erforschung der Neuen in der Volkskunde, in „Forschungen Volks und Landerskunde”, nr. 4/1961;

Cu privire la situația social-economică în localitățile din sudul raionului Beiuș (regiunea Crișana), specializate în meșteșuguri artistice (de la mijlocul secolului XVIII, până la începutul secolului XX, în „Studii și cercetări de etnografie și artă populară”, Muzeul de Artă Populară al R.P.R., 1961;

Organizarea Muzeului etnografic în aer liber. Principii și metode, în „Revista Muzeelor”, nr. 6/1966;

Criterii de selecționare a monumentelor pentru muzeele etnografice în aer liber, „Cibinium”, 1966;

Le musée de la pomiculture et viticulture de Golești

(Roumanie), in „Schweiz Archiv für Volkskunde 63, Heft 1/2, 1967;

Cu privire la „Dosarul științific al complexelor muzeale din muzeele etnografice în aer liber, în „Revista Muzeelor, nr. 2/1969;

Monumente de arhitectură și conservarea lor, in „Buletinul Monumentelor Istorice”, nr. 2/1970;

Așezări-gospodărie, in „AER”, nr. 2/1978;

Revista Muzeelor și Monumentelor — factor activ în promovarea ideilor înaintate și a progresului în muzeologia românească, in „Revista Muzeelor și Monumentelor. Seria Muzeu”, nr. 4/1978;

Cultura populară, expresie a specificului național reflectată în „Atlasul Etnografic al României”, in „Anuarul ”Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice (ICED), 1979, seria A 1;

Așezările și gospodăria, ca document al permanenței și continuității în RMM — Seria Muzeu, nr. 7/1980;

Să dai viață nouă în cadrul tradiției este marea putere a unei națiuni în cadrul existenței, in „Almanahul Literar”, 1980;

Interacțiunea în dinamica dezvoltării și transformării culturii populare contemporane în România, in „Anuarul ” ICED, seria 6, nr. 6—7, 1987;

Arhitectura tradițională țărănească la români, cu referiri la valorile artistice ale arhitecturii maramureșene, in „Imagini permanente in etnologia românească”, Chișinău, 1992.

ANGHEL PAVEL